

KAPITAŁ LUDZKI
 NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

 Projekt współfinansowany przez
 Unię Europejską w ramach
 Europejskiego Funduszu
 Społecznego

UNIA EUROPEJSKA
 EUROPEJSKI
 FUNDUSZ SPOŁECZNY

Nazwa przedmiotu		Kod ECTS	
Lingwistyka kulturowa		9.3.0517	
Nazwa jednostki prowadzącej przedmiot			
Zakład Sławistyki i Studiów Bałkańskich			
Studia			
wydział	kierunek	poziom	drugiego stopnia
Wydział Filologiczny	Sławistyka	forma	stacjonarne
		moduł	Podstawowa
		specjalnościowy	
		specjalizacja	wszystkie
Nazwisko osoby prowadzącej (osób prowadzących)			
dr hab. Dušan-Vladislav Paždjerski, profesor uczelni; Dejan Ajdačić, profesor uczelni			
Formy zajęć, sposób ich realizacji i przypisana im liczba godzin		Liczba punktów ECTS	
Formy zajęć		3	
Wykład		30 godzin - udział w zajęciach;	
Sposób realizacji zajęć		30 godzin - samodzielna lektura literatury przedmiotu;	
zajęcia on-line, zajęcia w sali dydaktycznej		15 godzin - przygotowanie do zaliczenia i zaliczenie.	
Liczba godzin		Razem: 75 godzin = 3 ECTS.	
Wykład: 30 godz.			
Termin realizacji przedmiotu			
2022/2023 letni			
Status przedmiotu		Język wykładowy	
fakultatywny (do wyboru)		polski	
Metody dydaktyczne		Forma i sposób zaliczenia oraz podstawowe kryteria oceny lub wymagania egzaminacyjne	
- Wykład konwersatoryjny		Sposób zaliczenia	
- Wykład problemowy		Zaliczenie na ocenę	
		Formy zaliczenia	
		- zaliczenie ustne	
		- kolokwium	
		Podstawowe kryteria oceny	
		Kolokwium pisemne w trakcie semestru- 20%	
		Końcowe zaliczenie - 80%:	
		<ul style="list-style-type: none"> • odpowiedź ustna na trzy pytania (wybrane losowo z puli dwudziestu zestawów, każdorazowo uwzględniających podobne zagadnienia omawiane na wykładzie) oraz czwarte, będące prezentacją wybranej przez studenta pracy (czasopisma) etnolingwistycznej (etnolingwistycznego). Ocena tego czwartego pytania zależy od omówienia stosowanych w wybranej pracy założeń, sposobu realizacji celów postawionych sobie przez autora/autorów. Zakres ogólny: patrz rubryka Treści programowe: Problematyka wykładu. 	
Sposób weryfikacji założonych efektów uczenia się			

zakładany efekt uczenia się	Kolokwium pisemne	Zaliczenie ustne
	Wiedza	
K_W05	+	+
K_W09	+	+
	Umiejętności	
K_U05	+	+
K_U06	+	+
	Kompetencje społeczne	
K_K07	+	+

Określenie przedmiotów wprowadzających wraz z wymogami wstępnymi

A. Wymagania formalne

Brak

B. Wymagania wstępne

Wiadomości z zakresu językoznawstwa ogólnego.

Cele kształcenia

Zapoznanie studentów z istotą etnolingwistyki, jej metodami badawczymi, zagadnieniami podejmowanymi w ramach prac etnolingwistycznych. Wskazanie charakterystycznych szkół (nazwisk badaczy, serii językoznawczych, czasopism, ośrodków) badawczych i nazw, używanych na jej określenie. Poglębenie zainteresowań studentów tą dyscypliną językoznawczą (zwrócenie uwagi na jej interdyscyplinarność). Wskazanie tematów podejmowanych w jej ramach. Kształcenie umiejętności obserwacji warsztatu językoznawcy – etnolingwisty.

Treści programowe

Problematyka wykładu (może ona w poszczególnych latach zajęć ulegać różnym wahaniom, co do zakresu czasu poświęcanego na realizację poszczególnych problemów; mogą też być wprowadzane nowe zagadnienia związane z rozwojem tejże dyscypliny).

Program szczegółowy:

Wprowadzenie do przedmiotu. Podstawowe źródła literatury przedmiotu i podmiotu. Różnorodność terminów i wielość zakresów znaczeniowych. Niejednoznaczność takich samych terminów w różnych językach (2 godziny).

Stereotypy i autostereotypy narodowe, regionalne oraz zawodowe. Sąsiedzi graniczni w przysłowia, powiedzeniach, dowcipach językowych oraz baśniach i legendach. Językowo-kulturowy obraz warstw, grup społecznych i zawodowych w przysłowia, baśniach oraz innych tekstach literatury ludowej i dowcipach językowych (4 godziny).

Antroponimy (ze szczególnym uwzględnieniem imion, przydomków i przezwisk) i toponimy. Ich funkcja społeczno kulturowa. Nazewnictwo w rodzinach i na obszarach mieszanych językowo i narodowo. Kulturowa (czasowa) właściwość wyboru. Współczesne słowiańskie imiennictwo. Rola przydomków na terenach o tradycyjnie małym zróżnicowaniu imiennictwa. Imiona dobrej i złej wróżby. Zasady administracyjne a realia (4 godziny).

Fitonimy ludowe a urzędowe. Obecność roślin (ich nazewnictwo) w baśniach, bajkach i przysłowia. Symbolika roślin w Słowiańszczyźnie. Rola roślin w obrzędowości rodzinnej i codziennym życiu. Drzewa, ich obecność w baśniach południowosłowiańskich i polskich. Symbolika drzew w tradycji greckiej i rzymskiej. Pogańskie drzewa i gaje. Fitonimy jako desygnaty niezbędne w magii słownej ludów słowiańskich oraz jako punkty jej odniesienia (zamówienia lecznicze, miłosne i zarzekania, klątwy). Mity a nazwy i miejsce roślinności w określonych kulturach (6 godzin).

Zoonimy w baśniach, bajkach i przysłowia ludowych. Zwierzęta w kulturze słowiańskiej i ich językowy obraz u nie-Słowian (tabu językowe). Językowo-kulturowy obraz wybranych zwierząt w wybranych językach indoeuropejskich (2 godziny).

Rok w zwyczajach i obrzędach. Święci zapisani w przysłowia, obrzędach i baśniach. Atrybuty poszczególnych świętych w sztuce (2 godziny).

Rola i miejsce klątwy w Słowiańszczyźnie. Duchy dobra i zła (ich narodowe, regionalne i ludowe nazwy; powiązania nazewnictwa demonologicznego z wyglądem, sferą działania przedstawicieli tego świata; obecność w literaturze ludowej: baśnie i zamowy; pieśni ludowe). Obraz diabła i anioła w przysłowia, powiedzeniach i zwrotach frazeologicznych. Nazwy ludzi lekarujących i wiedźmarujących w językach słowiańskich; nazwy ich zajęć i obraz językowo-kulturowy w literaturze ludowej (4 godziny).

Barwy, ich semantyka w obrzędowości poszczególnych narodów (kolory żałoby, smutku, radości, wesela, stroju weselnego, ozdób weselnych i stroju do chrztu). Nowe znaczenia barw (studniówka, kolory sznurowadeł w subkulturach; kolorystyka strojów, związana z przynależnością do grupy religijnej lub kulturowej) (2 godziny).

Mowa ciała, a kinetyczne formy powitań i pożegnań u różnych narodów świata. Teatr, balet. Bezślowe wyrażanie zadowolenia i niezadowolenia w różnych kulturach. Słowne formy powitań i pożegnań w zwyczajach narodowych i regionalnych (języki narodowe a gwary i dialekty) (2 godziny).

Uporządkowanie wiadomości na temat etnolingwistyki. Ludowy a naukowy obraz świata. Stereotypy narodowe, regionalne, religijne w rzeczywistości kontaktów słowiańsko-niesłowiańskich (2 godziny).

Wykaz literatury

A. Literatura wymagana do ostatecznego zaliczenia zajęć (wykaz literatury w poszczególnych latach może ulegać zmianom tak w stosunku do tytułów, jak i umiejscowienia ich w obrębie A.1; A2; i B).

A.1. wykorzystywana podczas zajęć:

- Amerykańska antropologia kognitywna. Wybór i redakcja naukowa M. Buchowski; J. Anusiewicz, Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki,

Wrocław 1995.

- J. Bartmiński, Czym zajmuje się etnolingwistyka? „Akcent” 1986, nr 4 (26), s. 20-22.
- J. Bartmiński, Językowe podstawy obrazu świata, Lublin 2006 (III wydanie 2009).
- J. Bartmiński, Artykuły (i materiały) drukowane w „Etnolingwistyce” (I–XXI), Lublin.
- M. Eliade, Sacrum, mit, historia, Warszawa 1970.
- L. Grzesiuk, E. Trzebińska, Jak ludzie porozumiewają się, Warszawa 1978.
- Językowa kategoryzacja świata, red. R. Grzegorzczkowska i A. Pajdzińska, Lublin 1996.
- B. Malinowski, Dzieła, t. 1-7, Warszawa 1984-1990.
- Przeszłość w językowym obrazie świata, red. A. Pajdzińska i P. Krzyżanowski, Lublin 1999.
- Slavjanskije drevnosti. Etolingvističeskij slovar' v 5 tt., t. 1-3, pod red. N. I. Tolstogo, Moskva 1995-2004).
- K. Szcześniak, Świat roślin światem ludzi na pograniczu wschodniej i zachodniej Słowiańszczyzny, Gdańsk 2008.
- A. Wierzbicka, Język, umysł, kultura, Warszawa 1999.

A.2. studiowana samodzielnie przez studenta:

- Ethnolinguistics-slavica.org; Encyklopedia kultury polskiej (wybrane hasła), red. J. Bartmiński, Wrocław 1993.
- M. Kita, A. Skudrzykowska, Człowiek i jego świat w słowach i tekstach, Katowice 2002.
- K. Moszyński, Kultura ludowa Słowian, cz. 1 i 2., Kraków 1939.
- Słownik etnologiczny, Terminy ogólne. Red. Z. Staszczak, Warszawa 1987.
- J. i R. Tomicy, Drzewo życia. Ludowa wizja świata i człowieka, Warszawa 1975.
- W kręgu dialektów i folkloru, Kielce 2007.
- poszczególne tomy „białej” (wrocławskiej) i „czerwonej” (lubelskiej) serii wydawniczej oraz roczniki „Etnolingwistyki”; poszczególne tomy Słownika stereotypów i symboli ludowych, Lublin 1993.

B. Literatura uzupełniająca (do wyboru przez studenta, piszącego na przykład pracę magisterską z zakresu wykładowanego przedmiotu lub chcącego poszerzyć swą wiedzę z tego zakresu)

- B. Uspienski (wybrane prace); J. Bartmiński, Stereotypy mieszkają w języku, Lublin 2007.
- E. Sapir, Kultura, język, osobowość. Wybrane eseje, Warszawa 1978.
- K. Szcześniak, Świat zwierząt i świat ludzi ukryty w nazwach roślin słowniczka Zośki Wieras, [w:] Літаратура, мова, культура, этнас ў святле гісторыі і сучаснасці, Гродна 1999, s. 146-154.
- K. Szcześniak, Imioniska w Panu Tadeuszu a przydomki góralskie w Grywałdzie, [w:] Onomastyka polska a nowe kierunki językoznawcze, Bydgoszcz 2000, s. 285-298.
- K. Szcześniak, Fiołki czy bratki. Rozważania na marginesie nazw roślin zapisanych w słowniczku Zośki Wieras. „Studia Russica XVIII”. Adivante B. Tatar, redigit A. Zoltan, Budapest 2000, s. 254-261.
- K. Szcześniak, Toponimia a zjawiska pozajęzykowe, [w:] Między kulturą „niską” a „wysoką”. Zjawiska językowe, literackie, kulturowe. Pamięci prof. dr hab. Teresy Dąbek-Wirgowej, pod. red. M. Korytkowskiej, Z. Darasza, G. Minczewska, Łódź 2001, s. 285-294.
- K. Szcześniak, Świat wierzeń i kultury codziennej Białorusinów, zamknięty w nazwach roślin, zapisanych w botanicznym słowniczku Zośki Wieras, [w:] Język i kultura białoruska w kontakcie z sąsiadami. Studia poświęcone Antoninie Obrębskiej-Jabłońskiej w stulecie urodzin. Pod red. E. Smułkowej i A. Engelking, Warszawa 2001, s. 159-168.
- K. Szcześniak, Zielnik nadniemeński – lekarowanie i wiedźmarowanie, [w:] Творчасць Элізы Ажэшкі і беларуская культура. Зборнік навуковых прац, пад рэд. С. П. Мусіенкі, Гродна 2002, s. 136-146.
- K. Szcześniak, Hasła encyklopedyczne a wyjaśnienia etymologii toponimów w rejonie kaliningradzkim, [w:] Słowo na warsztacie językoznawcy i tłumacza. Pod red. A. Pstygi i K. Szcześniak, Gdańsk 2002, s. 119-127.
- K. Szcześniak, Świąty za słowami zapisane na planie miasta Grodna w roku 1937, [w:] Droga ku wzajemności. Materiały VIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej. Pod red. I. Krenia i M. Kondratiuka, Grodno 2001, s. 97-104.
- K. Szcześniak, Tradycja a nazewnictwo miejscowości w rejonie kaliningradzkim. [w:] Dziedzictwo przeszłości związków językowych, literackich i kulturowych polsko-bałto-wschodniosłowiańskich. Językoznawstwo. Tom III. Pod red. J. F. Nosowicza. Białystok 2000, s. 151-16.
- K. Szcześniak, D. Żyłko, Świat zapisany na mapach, „Tytuł. Pismo literacko-artystyczne”, nr 1-2 (45-46) 2002, s. 162-186. Gdańsk 2002.
- K. Szcześniak, D. Żyłko, Uwagi na marginesie gdańskiej edycji map Wileńszczyzny, [w:] Studia Slawistyczne 3, Wielojęzyczność i wielokulturowość na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim, pod red. Z. Abramowicz, Białystok 2002, s. 129-138.
- K. Szcześniak, Imiona chrzestne, urzędowe a domowe w środowisku studentów grodzieńskich, [w:] Autorytety i normy, pod red. D. Kowalskiej, Łódź 2003, s. 453-464.
- K. Szcześniak, Ulice grodzieńskie w broszurze Jodkowskiego z roku 1931, [w:] Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe, pod red. M. Kondratiuka. Materiały IX Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Droga ku wzajemności”, Białystok 2002, s. 81-100.
- K. Szcześniak, Potoczański świat roślinny w opowieści Marii Schoeferowej z Zimnego Podola, [w:] Pogranicza języków. Pogranicza kultur. Studia ofiarowane Elżbiecie Smułkowej. Pod red. A. Engelking i R. Huszczy. Warszawa 2003, s. 288-293.
- K. Szcześniak, Słowo narzędziem magii (na materiale wschodnio- i zachodniosłowiańskiego pogranicza), [w:] Wokół struktury słowa, pod red. A. Pstygi, Gdańsk 2003, s. 101-111.
- K. Szcześniak, Kocha... Lubi... Czaruje... Nazwy roślin w nadniemeńskich zielnikach Elizy Orzeszkowej i Zośki Wieras, [w:] Славянскія мовы, літаратуры і культуры. Этнас у святле гісторыі і сучаснасці. Гродна 2003, s.225-235.
- K. Szcześniak, Wschodniosłowiańskie zamowy jako przykład tekstu rytualnego, [w:] Rytuał – Język – Religia. Red. R. Zarębski, Łódź 2005, s. 505-518.
- K. Szcześniak, Imiona urzędowe oraz domowe studentów grodzieńskiej polonistyki i osób im najbliższych, [w:] Konferencja Droga ku wzajemności.

Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe. Red. S. Musijenko, Grodno 2004, s. 30-42.

- K. Szcześniak, Językowy obraz dziewiętnastowiecznej rodzin nadniemeńskiej. Na podstawie przysłów, zamów oraz przygadek, [w:] Osoba i osobowość. Red. Magdalena Pietrzak, Łódź 2006, s. 419-430.
- K. Szcześniak, Ziarno, siew, wzrost zbóż i żniwa – ich symbolika i obrzędy z nimi związane, „Sławistyka” nr X, pod red. A. i M. Brackich, Gdańsk 2006, s. 118-125.
- B. Lee Whorf, Język, myśl i rzeczywistość, Warszawa 1982.

Kierunkowe efekty uczenia się K_W05, K_W09 K_U05, K_U06 K_K07	Wiedza K_W05, K_W09 Student: <ul style="list-style-type: none"> • ma uporządkowaną, pogłębioną wiedzę z zakresu etnolingwistyki (K_W05); • ma pogłębioną wiedzę o powiązaniach językoznawstwa i etnologii (K_W09).
	Umiejętności K_U05, K_U06 Student: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi analizować informacje dotyczące kultury, życia społecznego i politycznego obszaru Słowiańszczyzny Południowej w odniesieniu do ich dziedzictwa językowego (K_U05); • posiada umiejętności badawcze, pozwalające na rozwiązywanie problemów z pogranicza językoznawstwa i folkloru Słowian Południowych (K_U06).
	Kompetencje społeczne (postawy) K_K07 Student: <ul style="list-style-type: none"> • docenia znaczenie języków narodowych i ich powiązania z kulturą materialną i duchową oraz ich rolę w kształtowaniu kulturowego obrazu Europy Południowej (K_K07).
	Kontakt dvp@ug.edu.pl